

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Інститут економіки промисловості НАН України

Анотація. Розглянуто цифровізацію та прискорення її розвитку в світі, вплив на економічний розвиток. Визначено рушійні сили цифрової економіки; позначено основні тренди розвитку економіки в Україні, цілі цифровізації економіки. Досліджено досвід країн світу та України у розвитку цифрової економіки. Надано рекомендації щодо державних механізмів розвитку та стимулювання промислових підприємств в умовах цифровізації та цифрової економіки.

Ключові слова: цифровізація, цифрова економіка, промислові підприємства, стимулювання, державна підтримка, цифрові платформи, цифрові дані.

Mechanisms of development of industrial enterprises in the conditions of digitalization and digital economy

Abstract: Digitization and acceleration of its development in the world, the impact on economic development are considered. The driving forces of the digital economy have been identified; the main trends of economic development in Ukraine, the goals of digitalization of the economy are indicated. The experience of the countries of the world and Ukraine in the development of digital economy is studied. Recommendations on state mechanisms of development and stimulation of industrial enterprises in the conditions of digitalization and digital economy are given.

Keywords: digitalization, digital economy, industrial enterprises, incentives, government support, digital platforms, digital data.

1. В останні роки, особливо після початку пандемії Covid-19, значно прискорились цифровізація і цифрова трансформація в світі. Впроваджується п'яте покоління мобільного зв'язку (5G), Інтернет речей та інші цифрові технології. В цих умовах інноваційний розвиток і модернізація промислових підприємств усе більше спрямовано у напрямі цифровізації. Остання, як процес застосування цифрових технологій в різних видах діяльності (виробничих, економічних та соціальних), призводить до змін їх змісту, впливає на усі аспекти життя людей, економіки та суспільства. Цифровізація сприяє трансформації існуючих бізнес-процесів, технологічних укладів, появи нових цифрових продуктів і послуг.

2. Сучасні тренди змушують держави розробляти програми розвитку цифрової економіки. В Україні також основними трендами майбутнього десятиліття названо цифровізацію, штучний інтелект, хмарні технології та роботизацію, а основними цілями цифровізації економіки [1, с. 309]: акселерацію економічної діяльності; трансформацію ресурсних секторів економіки у високопродуктивні, інтелектуальні та конкурентоспроможні; трансформацію сфер життя в ефективні, сучасні та комфортні; створення нових можливостей для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та «цифрових» індустрій і бізнесу.

3. Рушійними силами цифрової економіки, є: цифрові дані та цифрові платформи (рис. 1), які суттєво трансформують існуючі традиційні галузі економіки.

В даний час найбільші платформи в світі посилюють свій вплив та масштаби. Вони є посередником та площадкою для взаємодії мільйонів людей; збирають, аналізують та монетизують дані про користувачів та їх споживчі уподобання. Все це створює глобальні можливості та дозволяє отримувати конкурентні переваги. Разом із цим цифровізація створює великі ризики та завдання: зростання рівня безробіття, можливість зникнення професій в окремих галузях та секторах; поживлення кіберзлочинності, порушення конфіденціальності. Саме тому підвищується роль держави у цьому процесі, яка має докласти зусиль для запобігання ризикам, сприяти наданню якісної консультативної підтримки населенню та суб'єктам господарювання в упровадженні та використанні цифрових технологій, цифрових платформ, створювати передумови розвитку цифрової економіки, сприяти державно-приватному партнерству. Про важливу роль у розвитку сучасної промисловості державно-приватного партнерства, налагодження співпраці уряду, бізнесу, науки, громадянського

суспільства, необхідності державного регулювання розвитку цифрової економіки також підтверджують висновки науковців, рекомендації впливових консалтингових і дослідницьких мереж.

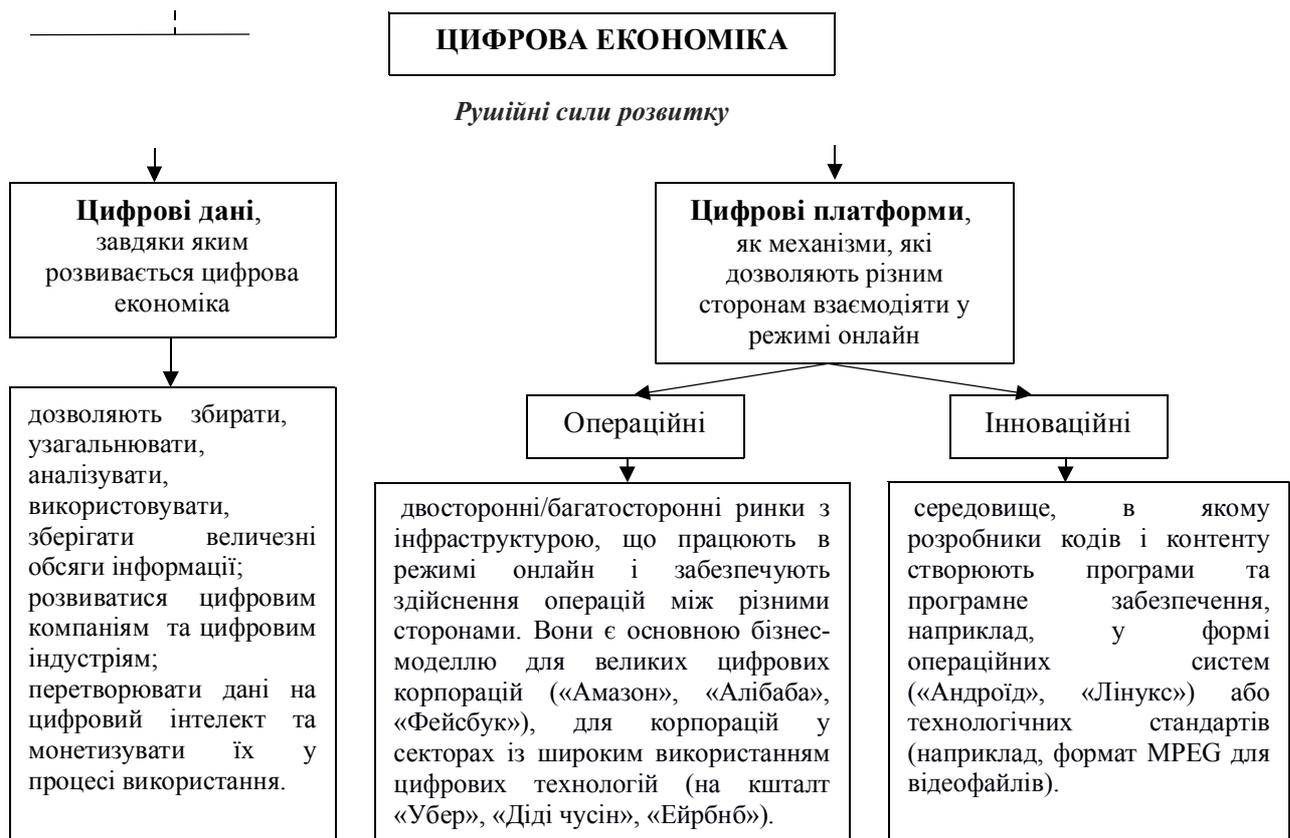

Рис. 1. Рушійні сили розвитку цифрової економіки. Складено автором на основі [2, с. 2]

4. Гострі питання, що виникають на шляху розвитку промислового виробництва у напрямі переходу до цифровізації, країни світу намагаються вирішувати за рахунок запровадження проектів та програм державної політики. Основними пріоритетними завданнями таких програм є: формування партнерських відносин уряду, науки та бізнесу; дослідження та інновації - розробка передових технологій; міждисциплінарне співробітництво у промисловому виробництві; розробка стандартів і норм нової інфраструктури для виробничих секторів; освіта та навчання, підготовка кваліфікованої робочої сили; політика стимулювання підприємств, які впроваджують цифрові технології; підтримка цифрової трансформації малих та середніх підприємств; вдосконалення правової бази та забезпечення захисту інтелектуальної власності та даних; забезпечення кібербезпеки; інтернаціоналізація - сприяння міжнародному співробітництву; розвиток національних виробництв за кордоном.

Щороку розвинуті країни інвестують у розвиток цифровізації. Наприклад, ЄС стимулює цифровізацію промисловості, з метою забезпечення підприємств всіх розмірів і секторів у Європі можливістю використовувати переваги цифрових технологій [3]. На це виділено 50 млрд. євро державних і приватних інвестицій, які направляються для підтримки цифровізації промисловості. Складовими ініціативи ЄС «Цифровізація європейської промисловості», а також її підґрунтям є: Європейська платформа національних ініціатив з оцифрування промисловості; Центри цифрових інновацій; зміцнення лідерства за допомогою партнерських відносин та промислових платформ; нормативна база, що відповідає цифровій ері; підготовка європейців до цифрового майбутнього.

На конференції ООН з торгівлі та розвитку було зауважено, що хоча вже здійснюється низка ініціатив із розвитку країнами цифрової економіки, вони ледве встигають за її стрімким розвитком в світі. Розмір цифрової економіки становить, за деякими оцінками, «від 4,5 до 15,5% світового ВВП. Майже 40% доданої вартості, що створюється у світовому секторі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), припадають на Сполучені Штати та Китай. Однак по відношенню до ВВП частка

цього сектора найвища у китайській провінції Тайвань, Ірландії та Малайзії. Кількість зайнятих у секторі ІКТ у світі зросла з 34 млн. осіб у 2010 році до 39 млн. осіб у 2015 році, при цьому найбільший відсоток зайнятих (38%) працює у сфері комп'ютерних послуг. За цей період частка сектора ІКТ у спільній зайнятості збільшилася з 1,8 до 2% [2, с. 5]. На даний час в світі, як і раніше, виділяють дві країни, які найбільше вкладають у розвиток цифрової економіки та отримують вигоди від цього – Сполучені Штати та Китай. «Разом на них припадає половина світових гіпермасштабованих центрів обробки даних, найвищі темпи впровадження 5G у світі, 94% всього фінансування стартапів в галузі штучного інтелекту (ШІ) за останні п'ять років, 70% провідних учених у сфері ШІ у світі та майже 90% ринкової капіталізації найбільших світових цифрових платформ» [4, с. 3].

5. В Україні поступово створюється основа для сучасної промисловості. Запущено і діють ряд проектів із розвитку цифрової економіки такі, як «Цифрова держава» (платформи «Дія», «Дія. Бізнес», «Дія. City»). Наприклад, «Дія. Бізнес» створено для стимулювання і розвитку підприємництва. На цій платформі створено сприятливі умови для розвитку власного бізнесу. Також Міністерство цифрової трансформації України планує запровадити протягом наступних 25 років у рамках правового режиму «Дія. City» сприятливі умови для розвитку цифрової індустрії [5]. 15 липня 2021 року у рамках цього проекту прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Реалізація цих проектів є безумовно стимулюючими заходами розвитку сучасної промисловості.

6. Таким чином, цифровізація неминуче охоплює різні види діяльності, сприяє розвитку цифрової економіки та цифрових індустрій. В цих умовах промислові підприємства потребують підтримки та стимулювання розвитку на засадах вимог цифрової епохи. Для державної підтримки та поєднання інтересів ключових учасників процесу розвитку промислових підприємств в умовах цифровізації доцільним є створення на державному рівні відповідних національних платформ із залученням представників держави, бізнесу, наукових та освітніх організацій, інших зацікавлених сторін розвитку промисловості. Наприклад, *Національної платформи розвитку і модернізації промисловості*, у рамках якої: 1) *Центр розвитку промислових підприємств в умовах Індустрії 4.0 та цифровізації на основі їх інтелектуалізації*. Метою Центру має бути забезпечення рівноправної участі та підтримки усіх ключових сторін у найважливіших заходах країни, присвячених питанням інтелектуалізації підприємств (у тому числі, цифровізації економіки, розвитку технологій Індустрії 4.0), залучення їх до формування стратегій, програм розвитку, модернізації та реформування освіти та професійної підготовки тощо. На рівні областей доцільно створити відповідні регіональні Центри. 2) *Національний фонд розвитку і модернізації промисловості* для забезпечення промислових підприємств доступними кредитами, інвестиційними ресурсами з метою поглиблення інтелектуалізації, впровадження цифрових технологій у промислове виробництво (на кшталт «Національного фонду досліджень України»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кабінет Міністрів України (2021). Вектори економічного розвитку. URL: <https://www.nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>.
2. Доклад о цифровой экономике 2019: обзор. Создание стоимости и получение выгод: последствия для развивающихся стран. Конференция Организации Объединенных Наций по торговле и развитию. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/der2019_overview_ru.pdf.
3. European Union. (2017). Digitising European Industry. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/dei_wg2_final_report.pdf.
4. Доклад о цифровой экономике 2021: обзор. Международные потоки данных и развитие: кому служат потоки данных. Конференция Организации Объединенных Наций по торговле и развитию. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_overview_ru.pdf.
5. Міністерство цифрової трансформації України (2021). Дія City, Digital Country (DC). URL: <https://city-backend.diiia.gov.ua/storage/uploads/files/shares/page/home/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20City.pdf>.

Чорна Олександра Анатоліївна – к.е.н., старший науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств Інституту економіки промисловості НАН України, Київ, e-mail: chorna@nas.gov.ua.

Chorna Oleksandra - PhD in Economics, Senior researcher of the Department of enterprise economics problems, Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine, Kyiv, e-mail: chorna@nas.gov.ua